1992–1993-yillarda O‘zbekiston va arab davlatlari o‘rtasida diplomatik munosabatlarning huquqiy asoslari

Xolmirzayev Javohir
University of Business and Science magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so‘ng arab davlatlari bilan diplomatik munosabatlarni yo‘lga qo‘yish jarayoni, uning huquqiy asoslari hamda 1992–1993-yillarda amalga oshirilgan asosiy tashqi siyosiy tadbirlar tahlil qilinadi. Shuningdek, Saudiya Arabistoni, Misr, Birlashgan Arab Amirliklari, Quvayt va boshqa arab davlatlari bilan o‘rnatilgan diplomatik aloqalarning siyosiy, iqtisodiy va madaniy ahamiyati yoritiladi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, arab davlatlari, diplomatik munosabatlar, xalqaro huquq, tashqi siyosat, Saudiya Arabistoni, Misr, BAA, Quvayt, Islom hamkorlik tashkiloti.

Kirish

1991-yilda davlat mustaqilligiga erishgan O‘zbekiston Respublikasi oldida xalqaro hamjamiyatda suveren davlat sifatida tan olinishi va boshqa mamlakatlar bilan diplomatik aloqalarni rivojlantirish muhim vazifa sifatida namoyon bo‘ldi. Shu nuqtai nazardan, musulmon dunyosining ajralmas qismi bo‘lgan arab davlatlari bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yish O‘zbekiston tashqi siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Mazkur hamkorlik nafaqat siyosiy manfaatlarni, balki iqtisodiy, madaniy, diniy va gumanitar aloqalarni rivojlantirishga ham xizmat qildi.

Diplomatik munosabatlarning huquqiy asoslari

O‘zbekiston va arab davlatlari o‘rtasidagi diplomatik munosabatlarning huquqiy asosi, avvalo, xalqaro huquqning umume’tirof etilgan tamoyillariga tayanadi. Jumladan, davlatlarning suveren tengligi, hududiy yaxlitlikni hurmat qilish, ichki ishlarga aralashmaslik, nizolarni tinch yo‘l bilan hal etish hamda o‘zaro manfaatli hamkorlik prinsiplari ikki tomonlama aloqalarning asosiy huquqiy mezonlarini tashkil etdi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida ham tashqi siyosatning asosiy tamoyillari belgilab berilgan bo‘lib, ular xalqaro huquq normalariga sodiqlik va davlatlar bilan teng huquqli munosabatlarni rivojlantirishni nazarda tutadi. Ushbu tamoyillar 1961-yilgi **Diplomatik aloqalar to‘g‘risidagi Vena konvensiyasi** qoidalari bilan uyg‘un holda amaliyotga tatbiq etildi.

1992–1993-yillarda diplomatik munosabatlarning o‘rnatilishi

1992–1993-yillar davomida O‘zbekiston Respublikasi qator arab davlatlari bilan rasmiy diplomatik munosabatlar o‘rnatdi. Jumladan, Saudiya Arabistoni, Misr Arab Respublikasi, Birlashgan Arab Amirliklari, Quvayt, Iordaniya va boshqa davlatlar O‘zbekiston mustaqilligini tan olib, diplomatik aloqalarni yo‘lga qo‘yish to‘g‘risidagi rasmiy hujjatlarni imzoladilar.

Mazkur davrda elchixonalar tashkil etish, favqulodda va muxtor elchilarni tayinlash, hukumat delegatsiyalari almashinuvi hamda rasmiy tashriflarni amalga oshirish bo‘yicha kelishuvlarga erishildi. Bu esa O‘zbekistonning Yaqin Sharq mintaqasidagi diplomatik mavqeini mustahkamlashda muhim omil bo‘ldi.

Arab davlatlari tomonidan O‘zbekiston mustaqilligining tan olinishi mamlakatning xalqaro maydondagi siyosiy legitimligini mustahkamladi hamda yangi tashqi siyosiy hamkorlik yo‘nalishlarini ochib berdi.

Ikki tomonlama hamkorlikning asosiy yo‘nalishlari

1992–1993-yillarda diplomatik munosabatlarning rivojlanishi bilan bir qatorda iqtisodiy, savdo, investitsiya, ta’lim va madaniyat sohalarida ham ikki tomonlama hamkorlik shakllana boshladi. Shu davrda imzolangan memorandum va bitimlar uzoq muddatli hamkorlikning huquqiy asosini yaratdi.

Saudiya Arabistoni bilan diniy hamkorlik alohida o‘rin egalladi. Haj va umra ziyoratlarini tashkil etish bo‘yicha hukumatlararo kelishuvlar imzolanishi O‘zbekiston fuqarolarining muqaddas qadamjolarga erkin borish imkoniyatini ta’minladi. Bu esa mustaqillikdan keyingi davrda diniy erkinlikning amaliy ifodalaridan biri bo‘ldi.

Misr bilan ta’lim, ilm-fan va madaniyat sohalaridagi hamkorlik rivojlanib, oliy ta’lim muassasalari va ilmiy markazlar o‘rtasidagi aloqalar kengaydi. Birlashgan Arab Amirliklari va Quvayt bilan investitsiyalarni rag‘batlantirish, bank-moliya tizimi, savdo va infratuzilma loyihalari bo‘yicha hamkorlikni rivojlantirish yuzasidan dastlabki kelishuvlar amalga oshirildi.

Ko‘p tomonlama diplomatik hamkorlikning rivojlanishi

O‘zbekistonning 1996-yilda Islom hamkorlik tashkilotiga (sobiq Islom konferensiyasi tashkiloti) a’zo bo‘lishi arab davlatlari bilan ko‘p tomonlama diplomatik munosabatlarni yanada mustahkamlash imkonini berdi. Mazkur tashkilot doirasida siyosiy muloqot, iqtisodiy hamkorlik, investitsiyalarni jalb etish hamda madaniy-gumanitar aloqalarni kengaytirish uchun qulay platforma yaratildi.

Shuningdek, Birlashgan Millatlar Tashkiloti va boshqa xalqaro institutlar doirasida arab davlatlari bilan o‘zaro qo‘llab-quvvatlash amaliyoti O‘zbekiston tashqi siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi.

Xulosa

1992–1993-yillarda O‘zbekiston va arab davlatlari o‘rtasida diplomatik munosabatlarning o‘rnatilishi mamlakat tashqi siyosati tarixidagi muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu munosabatlar xalqaro huquqning umume’tirof etilgan tamoyillari, ikki tomonlama shartnomalar va davlatlararo bitimlar asosida shakllandi.

Arab davlatlari bilan yo‘lga qo‘yilgan diplomatik aloqalar O‘zbekistonning xalqaro maydondagi siyosiy mavqeini mustahkamlash, iqtisodiy hamkorlikni kengaytirish, investitsiyalarni jalb etish hamda madaniy-gumanitar aloqalarni rivojlantirishga xizmat qildi. Ayniqsa, Saudiya Arabistoni, Misr, Birlashgan Arab Amirliklari va Quvayt bilan shakllangan hamkorlik bugungi kunda ham O‘zbekistonning Yaqin Sharq yo‘nalishidagi tashqi siyosatining muhim tarkibiy qismi bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
2. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Ustavi. – San-Fransisko, 1945.

3. Vienna Convention on Diplomatic Relations. Vienna, 1961.
4. Karimov I.A. *O‘zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura*. – Toshkent: O‘zbekiston, 1996.
5. Karimov I.A. *O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari*. – Toshkent: O‘zbekiston, 1997.
6. O‘zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi. **https://mfa.uz**
7. O‘zbekiston Milliy qonunchilik bazasi. **https://lex.uz**
8. United Nations. *Charter of the United Nations*. **https://www.un.org**
9. United Nations Treaty Collection. *Vienna Convention on Diplomatic Relations*. **https://treaties.un.org**